

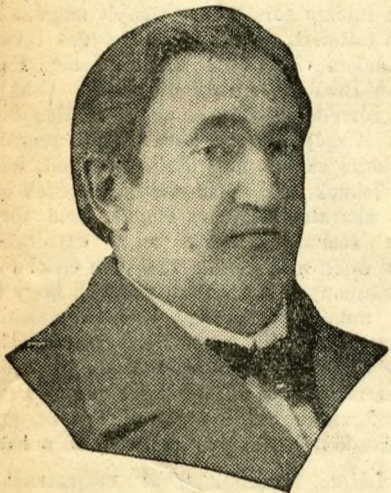
A vidéki városok egyházi zenéje

Esztergom, Debrecen, Sopron, Eger, Kalocsa és Szeged egyházi karnagyainak nyilatkozata.

A *Budapesti Hírlap* husvétii számában foglalkozott a főváros egyházi zenéjével, a nagy templomok karnagyainak nyilatkozata során. Az érdekes téma, az egyházi zene fontos missziója és népnevelő hatása megkívánja a vidéki városok egyházi zeneéletének ismertetését is. Alább közöljük több vidéki város egyházi karnagyának nyilatkozatát. Kiderül belőlük, milyen értékes és nívós kulturmunkát végeznek a templomok karnagyai, mennyi gondnal és a különleges viszonyok folytán mennyi fáradsággal jár ez.

ESZTERGOM

Az esztergomi Bazilika egyházi zenéjéről Buchner Antal hercegprímási főszékesegyházi

Buchner Antal

karnagy-főorgonista, városi zeneiskolai igazgató a következőket mondotta:

— Vidéki városokban mindig nehezebb zene-kultúrát teremteni, mint a fővárosban. Ott kész erőket kapnak a karnagyok, vidéken ellenben magunknak kell nevelnünk énekeseket és zenészeket. Nálunk, az esztergomi főszékesegyházi kóruson, mindent a legszigorúbban, tehát legliturgikusabban végzünk. Hétköznap a káptalan részére tartjuk az úgynevezett konvencióális miséket, amelyeken mindent koráliter énekelnek az e célra alkalmazott korális-igazgató orgonakísérettel. És pedig, hol a káptalanban, hol a szentélyben lévő orgonán. Van nekünk hétköznap olyan konvencióális misék is, amelyeket a nagykóruson végzünk teljes karral, ezek acapella és orgonás misék. Ünnepek és vasárnap zenekari miséket adunk elő. Repertoárunk óriási. Ez nagynevű elődeimnek az érdeme. Seyler József (1822), utána fia, Károly, kiváló karnagy és zeneszerző volt: 24 misét komponált. Negyvenkét évi működése után Takács váltotta fel, utána 1897—1910-ig Kersch Ferenc következett. Ő teljesen átszervezte az énekkart, egyházi énekkorálit állított föl. 1906-ban bevezette az előírt tradicionális korálit és a kiadott Motuproprió szerint működött igazi szigorú egyházi stílusban. Kersch tizenhárom misét komponált. Én az ő nyomdokaiba lépve, folytattam az egyházi zene ápolását s kottatárunkat a lehetőség szerint kibővítettem.

— Én húsz éve állok a kórus élén, 26 misét írtam. Orgonistám Sámson György másodkarnagy. Az ének- és zenekar tagjainak száma negyven. A korális vesperákat újabban Béres István teológiai tanár vezetésével a kispapok énekelik.

DEBRECEN

Debrecen egyike azoknak a magyar városoknak, ahol a templomi többszólamú éneklésnek régi időkre visszamenő multja van. Maróthy György, a magyar tudományos világ örök büszkesége az 1700-as évek végén négy szó-

Z. Nagy Zoltán

lamra írta át a református énekeket s megalakította az azóta is fennálló Kántust.

A város legrégebbi orgonája a történelmi nevezetességű nagytemplomban van. E három manuális, negyvenhárom játéku orgonát Deutschmann J. mester 1838-ban építette. A nagytemplom orgonáján kívül még hat nagyobb orgonával rendelkezik a debreceni református egyház.

A kálvinista elvekhez és tradíciókhoz híven az istentiszteleti zene leginkább a közönségek orgonával kísért homofón énekből áll. A korálók előadása Sz. Nagy Károly híres debreceni orgonista és P. Nagy Zoltán zeneiskolai igazgató koralkönyve alapján történik. Ünnepi alkalmakkor a magas színvonalon álló Városi Dalegyelet, Főiskolai Kántus és a református tanítói vegyeskar is ad elő értékes műveket a nagy protestáns szerzőktől. Az orgonahangversenyek a Kossuth-utcai templomban folynak le.

A református egyház szervezetében előállott változással nagyszerű alkotó munka indult meg az egyes egyházrészekben. Különös figyelmet érdemel a Csapó-utcai egyházrész munkája, melynek irányítója a hírneves tudós Révész Imre dr., debreceni református lelkész felesége. A nagy zenei tudással megáldott, fáradhatatlan vezető mellett Forray István, kiváló tehetségű karmester, zeneiskolai tanár fejt ki lelkes tevékenységet. A többi egyházrészben szintén intenzív munkálkodás folyik.

Debrecenben az egyházi zeneirodalmat Sz. Nagy Károly, kitűnő orgonista, Varga József, jeles képzettségű tanár értékes szerzeményekkel és átírásokkal, Mácsay Sándor, főiskolai zenetanár, kiváló karmester, kitűnő transkriptívával vitte előre. A városi zeneiskola igazgatója, P. Nagy Zoltán orgona átíratokat, férfi-, női- és vegyeskari műveket írt.

SOPRON

A soproni evangélikus egyházi zené közel száz év óta van szakavatott kezekben. 1848-ban a Württembergből Sopronba szakadt Altdör-

Altdörfer Viktor

fer Kristián lett a templomi karnagy és az ő idejébe esik a vegyeskar szerepeltetése. Altdörfer Kristián volt az, aki a még ma is használatban lévő „Choral könyvet” összeállította és legnagyobb részében saját harmonizálásában adta ki 1873-ban. Altdörfer Viktor hírneves orgona- és zongoraművész követte őt

Zwins Károly

hivatalában, aki 1887 óta a mai napig lankadatlan buzgalommal működik. Sopronban, a zene régi otthonában termékeny talaja volt az evangélikus egyházi zene kultiválásának.

Az ünnepi istentiszteleteken kívül évente templomi hangversenyek keretében megszólaltatja Altdörfer mester a hangszerek királyát, az orgonát és neki köszönheti a közönség Bach, Bossi, Rheinberger, Schumann, Caesar Franck, Faehrmann, Berger nagy alkotásainak ismeretét és élvezetét.

Ezeket a hangversenyeket kiegészítik a Soproni Liszt Ferenc Zenegyülethez, az evangélikus templomban évenként rendezett nagy zenekari hangversenyek, amelyek keretében különösen Bach művei szerepelnek. A Zene-

egyesület a mult évben lezajlott centennáris ünnepség alkalmával Zwins Károly karnagy vezetésével ugyancsak Bach emlékének szentelt hangversenyt adott elő és ezzel vezette be a nagy centennáris ünnepi hangversenyeket.

A soproni evangélikus egyház templomának szép orgonája van, melynek modernizálása most van folyamatban és remélhető, hogy villamosítása után a legmodernebb művek is előadhatók lesznek.

A templomi énekkar mintegy negyven tagból áll.

EGER

Meiszner Imre egyházi karnagy Eger egyházi zenéjéről a következőket mondta:

— Az egri főszékesegyház egyházzenei multja minden valószínűséggel a török hódoltság előtti időkre nyúlik vissza. A X. században épült Szt. János-székesegyház, mint püspöki templom, nem nélkülözhetette az énekkart, mert enélkül az istentiszteleteket és szertartásokat nem lehetett volna megtartani azzal a pompával és fényvel, mely a püspöki méltósággal együtt jár. 1804-ben az egri püspökség érseki rangra emeltetvén, az első érsek, Fux Xav. Ferenc, az egyházi zenét is gondjaiba vette. Nagy lendületet vett az egyházi zene

Meiszner Imre

ügye Pyrker László pátriárka érsek alatt. Fölépítvén a jelenlegi nagyszerű főszékesegyházat (1827—1847), új ének- és zenekart szervezett s már előbb Wildt Antalt (1807—1843) nevezvén ki karnagynak, a főszékesegyháznak ajándékozta a Velencéből magával hozott értékes olasz mesterhegedűket. De nemcsak ő és utódai, hanem a főkáptalan is mindenkor bőségesen gondoskodott a szükséges hangszerekről. A hangszerárban 28 darab különféle vonós- és fúvóhangszer van, amelyek közül különösen a vonóshangszerek értéke felbecsülhetetlen. Meg kell említeni még a főszékesegyház két orgonáját is. Az egyik a II. Manuális tíz változatú, gyönyörű kivitelű kar-orgona, a másik a hatalmas III. Manuális hatvan változatú nagy orgona. Mindkettő a magyar orgonaépítő iparnak remeke.

Az egri főszékesegyháznak sok kiváló karnagya volt. Vezetésem alatt jelenleg a főszékesegyházban, Kóbor Antal orgonistán kívül, egy 32 tagú együttes működik, melynek zenekarát a 14. honvédegyalozred zenekara szolgáltatja s amely zenekarban nagyobb ünnepek alkalmából a Kaufmann Emmy — Stocker — dr. Liemann — Fogelféle vonósnégyes és Eger város egyéb műkedvelői is közreműködnek. Főszékesegyházról lévén szó, magától értetődik, hogy az istentiszteletek zenéje mindenben a legszigorúbban a liturgikus előírásokhoz alkalmazkodik. Magyar szerzők közül főleg Kersch Ferenc műveit adjuk elő, de minden jóakaratom megvan ahhoz, hogy jövőben nagyobb és fokozottabb mértékben bővítsen a főszékesegyház műsorát hazai egyházzenei szerzőink műveivel. Nem volna azonban tökéletes a kép, ha hallgatással mellőzném a papnövendékek 60 tagú énekkarát, mely főleg a nagyhét főnséges szertartásainak és officiumainak liturgikus énekeit adja elő, áhitatot keltő tökéletességgel.

KALOCSA

Szendrei Imre főszékesegyházi karnagy, tanítóképzőintézeti ének- és zenetanár a kalocsai főszékesegyház zenéjéről a következőkben emlékezett meg:

— A legrégebbi idők zenéjéről — itt semmiféle okmány nem tanuskodik.

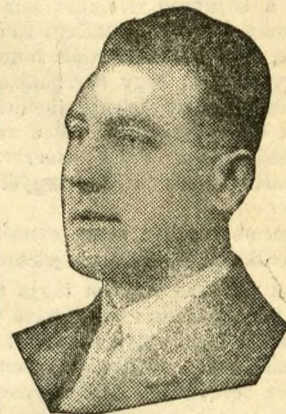
A zeneirány az első időkben — amint azt a régi inventáriumok mutatják ugyanaz volt, mint 18. században és a 19. század elején a mintául szolgáló Ausztriában: Haydn, Mozart, Diabelli, Schiedermayer stb. állnak a repertoíron; ritkábban a derék Caldera és J. J. Fux.

A cecilianus áramlat Kalocsát is érintette. Legintenzívebben dolgozott ezen irányban akkoriban Beraner József.

Az új irány tanulmányozására Pogatschnigg Regensburgba, Beraner Pécsre, én szintén Regensburgba mentem a kalocsai érsekek jóváhagyásával és támogatásával.

Karnagyságom első feladata volt a gregorián korális bevezetése. A korális terjesztését tüzetem ki célul egyházmegyénkben, ennek elérése végett mindent elkövetek. A korális megkedveltetését azzal propagálom,

hogy az énekes misékben a *Gloriát*, *Crédót*, azután a változó részeket, tehát: *Introitust* és *Communión* koráliter énekeljük. Adventben és nagyböjttben pedig teljes korál miséket is. Az egyházi zene felvirágzását nagyban előmozdítja az érsek úr áldozatkészsége, mely lehetővé teszi nekem, hogy évről-évre (most a nyáron St. Joseph-be — Westfáliában — megyek más-más benécs kolostorban tanulhassam és hallgathassam a gregorián korálit a maga hamisítatlan tisztaságában és szépségében.

Szendrei Imre

Az ének- és zenekar együttes átlag 35 tagot számlál.

SZEGED

Csomák Elemér, a szegedi Fogadalmi templom karnagya a következőket mondotta:

— Szegeden az egyházi zene nagy multra tekinthet vissza. Nem sokkal a törökök kiűzése után 1723-ban a belvárosi templomban orgonája volt és a város zenekart tartott fenn azzal a céllal, hogy az a belvárosi templomban zenéljen. Dessewffy Sándor püspök 1897-ben mozgalmat indított a belvárosi ének- és zenekar újbóli felállítására, amelyhez sikerült megnyernie a város támogatását. 1901-ben az énekkar meg is kezdte működését, főleg műkedvelőkből és tanulókból. Alig izmosodott azonban meg a vállalkozás, a világháború, majd a forradalmak, kényszerű hallgatásra kárhoztatták. Glattfelder Gyula dr. csanádi püspök székhelyváltoztatása és a Fogadalmi-templom felépítése szükségszerűen idézték föl az énekkar új életét. 1924 tavaszán mint a Fogadalmi templom karnagya a szervezési munkát kezembe vettem és az énekkart hivatásos énekesekkel megerősítve, immár nagy teljesítményekre vállalkozhattam. A belvárosi római katolikus énekkar 20 nő és 14 férfi tagból áll.

Csomák Elemér, a szegedi fogadalmi templom karnagya

A Fogadalmi templom építkezésével kapcsolatban Szeged nemcsak Magyarország legnagyobb orgonáját, hanem Európa sorrendben harmadik orgonáját építi itt fel, amelynek 150 játékváltozata lesz. Az orgona diszpozícióját Geyer József zenekadémiai tanár tervezte. A különféle nemzetek és korok orgonatípusainak egybevető tanulmányaiából alakult ki a szegedi orgona, amelynek játszóasztala a pedálon kívül öt manuális. A 11 játéku és 90 méter kábelrel a játszóasztalhoz kapcsolt távmű, mely a templom kupolája és szentélye közötti padlástérben foglal helyet, a maga nemében páratlanul szép hangeffektusokat idéz elő. Lent a főhajóban egy 30 játéku két manuális kari orgona lesz a hétköznapi istentiszteletek végzésére, amelyet bekapcsolnak a nagy orgona főjátékasztalába is. Ritkaságomba megy a szentély alatt elhelyezett 10 játéku deprofundis orgona (pinceorgona). A regiszterek felett helyezték el a háromsoros szabad preparáció gombjait. Az orgonában 10.000-nél több sip van. A szerkezet elektro-pneomatikus Reissner-féle elektromágnes relékkel s az orgonát négy motor által szolgáltatott szélpörgettyű szólaltatja meg sűrített levegővel 10 fúvó és 18 szellőda segítségével. Az egész orgona hallatlanul gazdag mixturákban, aliquot játékokban és egyike lesz a világ leghangosabb hangú orgonájának.